

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЛЕВЧЕНКО Юлія Григорівна

УДК 338.35:664

**УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(харчова промисловість)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті харчових технологій
Міністерства освіти і науки України

- Науковий керівник:** доктор економічних наук, професор
Зайнчковський Анатолій Олександрович,
Національний університет харчових технологій
завідувач кафедри економіки і права
- Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор
Крисанов Дмитро Федосович,
Державна установа «Інститут економіки
та прогнозування» НАН України»,
провідний науковий співробітник відділу форм і методів
господарювання в агропродовольчому комплексі
- кандидат економічних наук, старший науковий
співробітник
Росоха Володимир Васильович,
Національний науковий центр «Інститут аграрної
економіки» УААН,
заступник завідувача відділу організації управління

Захист відбудеться „25,, січня 2008 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.058.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук у Національному університеті харчових технологій за адресою: 01033, м.
Київ, вул. Володимирська, 68, навчальний корпус В, аудиторія 502.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці національного університету харчових
технологій за адресою: 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 68.

Автореферат розісланий „20,, грудня 2007 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Марченко В.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Харчова промисловість є сукупністю підприємств різнопрофільних галузей, які технологічними зв'язками і економічним відносинами пов'язані з сільським господарством, торгівлею, підприємствами продовольчого машинобудування, тощо. Від ефективності роботи підприємств харчової промисловості багато в чому залежить вирішення завдань забезпечення населення високоякісними харчовими продуктами. Реформування підприємств України порушило налаштовані господарські зв'язки та звичні методи роботи і це призвело до погіршення фінансового стану багатьох суб'єктів господарювання харчової промисловості, гальмування процесів розширеного відтворення. У цій ситуації об'єктивно виникла необхідність пошуку шляхів виходу з критичного стану, що склався.

Важливими напрямками забезпечення сталого функціонування і подальшого розвитку підприємств харчової промисловості є впровадження прогресивних технологій, розробка нових харчових продуктів, організаційних і управлінських рішень. Це можливо за допомогою науково-технічних досягнень, які поширюються у виробництво у формі інновацій.

Оскільки інновації є найважливішим засобом забезпечення економічного зростання, конкурентоспроможності та фінансової стабільності будь-якого підприємства, то високих результатів вони можуть досягти лише за систематичного і цілеспрямованого здійснення інноваційної діяльності, яка спрямована на реалізацію нових можливостей. Їх відкриває ринкове середовище, вони зв'язані із розробкою та впровадженням нових видів продукції, нових засобів виробництва і форм його організації, освоєнням нових ринків. Оскільки управління інноваціями стає одним із найскладніших завдань, з якими постійно стикаються підприємства, то дослідження, аналіз, обґрунтування напрямів і формування методів удосконалення управління інноваціями є важливою проблемою науки і практики.

Дослідженню теоретичних і практичних питань організації та управління інноваціями на підприємствах присвячено значну кількість наукових праць. Серед вітчизняних вчених вагомий внесок у дослідження цих проблем внесли такі відомі українські вчені як В. Александрова, Ю. Бажал, О. Василенко, О. Волков, М. Денисенко, В. Геєць, А. Заїнчковський, С. Ілляшенко, М. Йохна, Н. Краснокутська, Д. Крисанов, В. Ландик, О. Лапко, В. Россоха, А. Сухоруков, Л. Федулова, А. Юзефович та ін.

Значний внесок у розвиток теорії інновацій здійснили російські вчені, зокрема: І. Балабанов, Л. Гохберг, Л. Євдокимова, П. Завлін, С. Ілленкова, А. Казанцев, М. Молчанов, Ю. Морозов, В. Мединський, О. Пригожин, І. Рудакова, В. Тужилкіна, Є. Уткін, Р. Фатхудінов та ін. Із зарубіжних вчених варто відзначити дослідження Т. Браїана, Ф. Валенти, О. Водачкової, П. Друкера, І. Перлаки, Б. Санто, Б. Твіса, Ф. Хаберленда, М. Хучека, Й. Шумпетера та ін.

У наукових дослідженнях згаданих авторів розкрита роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства, обґрунтована необхідність здійснення інноваційної діяльності, розроблені різні класифікаційні ознаки інновацій та методики оцінювання ефективності інноваційних проектів, встановлено форми і джерела фінансування, типи і складові інноваційної політики держави та інноваційної стратегії підприємства, теоретичні та практичні аспекти управління інноваціями. Однак окремі аспекти щодо методичних основ та організації управління інноваціями потребують подальших досліджень. Насамперед, це стосується концепції розвитку управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості в умовах поглиблення конкуренції, обмежених фінансових ресурсів та зростаючого ступеня ризику й невизначеності. Отже, недостатня наукова розробленість, актуальність і практична затребуваність саме цього наукового напряму обумовили вибір теми та постановку мети, цільову спрямованість і структурну побудову дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі економіки і права Національного університету харчових технологій у межах наукової теми: “Забезпечення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості та перероблення сільськогосподарської продукції” (номер державної реєстрації 0107U000476). Автором досліджено проблеми інноваційної діяльності на нинішньому етапі, запропоновано модель управління інноваціями, обґрунтовано пріоритетні напрями інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є подальший розвиток теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо створення ефективної моделі управління інноваціями із урахуванням сучасних тенденцій розвитку науки і практики менеджменту. Відповідно до поставленої мети в роботі визначено та вирішено наступні завдання:

– проаналізовано та узагальнено науково-теоретичні засади, сутність, та класифікацію інновацій, особливості системи управління інноваціями на підприємствах;

– запропоновано методику оцінки ефективності системи управління інноваціями;

– досліджено сучасний стан і тенденції розвитку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості та причини, що гальмують її здійснення;

– виявлено специфіку, можливості та чинники обмеження фінансування інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості та проаналізовано ефективність управління інноваціями на них;

– розроблено модель управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості;

– підготовлено рекомендації щодо розвитку управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості;

– обґрунтовано основні напрями інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості.

Об'єктом дослідження є процес управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних підходів і практичних питань, які виникають у процесі здійснення інноваційної діяльності та управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять діалектичний метод пізнання соціально-економічних явищ, комплексний і системний підходи до аналізу трансформаційних перетворень у харчовій промисловості, взаємовідносини підприємств галузі з іншими секторами економіки.

Досягнення поставленої мети зумовило застосування таких методів дослідження: *системно-аналітичного* – для теоретичного узагальнення наукових концепцій, розробок і пропозицій з управління інноваціями; *статистико-економічного* – для дослідження сучасного стану, динаміки та тенденцій інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості; *графічного* – для наочного відображення тенденцій розвитку підприємств галузі; *групування* – для встановлення залежності ефективності виробництва від впровадження інновацій; *співставлень* – для здійснення порівняльного аналізу фінансового забезпечення інноваційних процесів підприємств окремих галузей харчової промисловості; *системно-ситуаційного* – для дослідження елементів механізму управління інноваціями; *аналізу і синтезу* – для деталізації об'єкта дослідження; *абстрактно-логічного* – для формулювання висновків дослідження. Практичні розрахунки виконано за допомогою програмного пакету MS Excel.

В процесі дослідження використовувалися нормативно-правові акти з найважливіших питань організації, державного управління та регулювання інноваційної діяльності підприємств, статистичні дані Державного комітету статистики України, дані Державного департаменту продовольства, звітність окремих підприємств харчової промисловості, комерційна інформація надана підприємствами ЗАТ ВО «Конті», ВАТ КЗБН «Росинка», ДП ВАТ «Київхліб» хлібокомбінат № 12, публікації вітчизняних та зарубіжних авторів та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

вперше:

– розроблено методіку оцінювання управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості, в основу якої покладено оцінку інноваційного потенціалу підприємства, оцінку ефективності інноваційної діяльності та оцінку організаційних показників, які впливають на ефективність виробництва;

– запропоновано модель управління інноваціями, що на рівні держави забезпечує цільове використання коштів, отриманих від податкових пільг, а на

рівні економічних суб'єктів – моніторинг ефективності інноваційних процесів на підприємстві, на основі якого інвестори та керівник мають змогу приймати обґрунтовані рішення щодо доцільності фінансування інноваційної діяльності;

удосконалено та доповнено:

- поняття інновацій, як нових та удосконалених продуктів, послуг або процесів, які впроваджуються шляхом зміни об'єкта управління з метою отримання економічного, соціального, науково-технічного або іншого ефекту;

- класифікацію інновацій шляхом доповнення її такими суттєвими ознаками, як предмет інновацій (процес, продукт, послуга) та ступінь ризику впровадження і використання інновації;

- напрями розвитку управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості, зокрема організація та кадрове забезпечення інноваційної діяльності, формування внутрішньої нормативної та інформаційної бази інноваційної діяльності через створення та реєстрацію ідей бази даних підприємства;

дістали подальшого розвитку:

- структура механізму управління інноваціями через виділення функціональних елементів, а саме: управління інформацією, управління майновими ресурсами, управління персоналом, управління фінансовими ресурсами, управління інвестиціями, управління якістю, управління інтелектуальною власністю, управління ризиком, управління маркетингом.

- планування заходів просування на ринок інноваційної продукції, які передбачають: обрання стратегії і тактики планування реклами, вибір каналів забезпечення комунікативного спілкування споживача та виробника.

- пріоритетні напрями інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості загалом та в розрізі окремих галузей, а саме технологічні, асортиментні, маркетингові, організаційні, екологічні та інші.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення наукового дослідження, викладені автором, створюють базу подальшого збагачення теорії і практики організації й управління інноваційними процесами на підприємствах. Зроблені висновки та пропозиції можуть бути використані в процесі посилення інноваційної активності підприємств харчової промисловості з метою створення більш сприятливих умов для зростання обсягів та конкурентоспроможності продукції на внутрішньому ринку, їх виходу на зовнішні ринки та залучення вітчизняних й іноземних інвесторів в цю стратегічно важливу для України промисловість.

Основні результати дослідження отримали позитивний відгук провідних фахівців Департаменту харчової промисловості Міністерства аграрної політики України (довідка № 32-/1521 від 28.09.2007 р.) та прийняті до використання в практичній діяльності, а також ДП ВАТ “Київхліб” “Хлібокомбінат № 12 (довідка № 01/5-1 від 17.04.2007).

Теоретичні розробки використовуються в навчальному процесі Національного університету харчових технологій при викладанні дисциплін “Економіка підприємства”, “Економіка і організація інноваційної діяльності”, “Економіка галузі”, “Управління потенціалом підприємства” (акт впровадження результатів науково-дослідної роботи у навчальний процес НУХТ від 09.04.2007).

Особистий внесок автора. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій розроблено теоретико-методичні, організаційні та прикладні питання управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості. Усі наукові результати, викладені в науковому дослідженні та які виносяться на захист, отримано автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційного дослідження, висновки і пропозиції доповідалися й обговорювалися на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю” (м. Черкаси, 20–22 листопада 2002 р.), науковій конференції молодих вчених, аспірантів і студентів “Розроблення, дослідження і створення функціонального харчування, обладнання та нових технологій для харчової і переробної промисловості” (м. Київ, 22–24 квітня 2003 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Організаційно-правові та фінансово-економічні проблеми АПК до ринкових умов господарювання та шляхи їх вирішення” (м. Київ, 19–20 травня 2005 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Управління організаційно-технічними та фінансово-економічними змінами на промислових підприємствах” (м. Київ, 23–24 березня 2006 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми економіки підприємства в умовах сталого розвитку” (м. Київ, 15–16 березня 2007 р.)

Публікації. Основні положення та найважливіші результати дисертаційної роботи викладені у 13 наукових працях, з них: 5 у фахових наукових виданнях, що входять до переліку затверджених ВАК України та 8 – матеріали науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій 2,81 др. арк.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Робота викладена на 225 сторінках комп’ютерного тексту та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 23 додатків, списку використаних літературних джерел (207 найменувань), містить 30 таблиць, 20 рисунків, 26 формул.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, сформульовано мету та завдання дослідження, вказано зв’язок з науковою темою, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, відображено їх апробацію.

У першому розділі **“Теоретичні засади управління інноваціями на підприємствах”** досліджено існуючі у вітчизняній і зарубіжній літературі підходи й концепції, що розкривають понятійно-категоріальний апарат та особливості управління інноваціями. В процесі дослідження було виявлено багатогранність існуючих точок зору щодо категорій “інновація”, “інноваційна діяльність”, але поряд з цим, відсутність чіткого формулювання їх змісту, що спонукало до удосконалення автором тлумачення цих понять. Під інноваціями розуміємо нові та удосконалені продукти, послуги або процеси, які впроваджуються шляхом зміни об’єкта управління з метою отримання економічного, соціального, екологічного та інших видів ефекту. Класифікаційні ознаки, за якими групуються інновації, характеризуються великою різноманітністю, тому автором виділено лише ті з них, які відповідають цілям дослідження, дають змогу визначити зміст інноваційної діяльності й очікуваних результатів від реалізації інновацій. Виходячи з цього, вибрано обмежений перелік класифікаційних ознак, на основі яких зроблено їх групування. Автором було доповнено класифікацію інновацій за суттєвими ознаками: за предметом, згідно якого до інновацій відносять продукт, послугу й процес та за ступенем ризику впровадження і реалізації інновацій, згідно якого інновації поділяють на високоризиковані, середньоризиковані, низькоризиковані.

Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на пошук, розробку, впровадження результатів наукових досліджень та створення нового або удосконаленого продукту, послуги, процесу з подальшим їх розповсюдженням для отримання прибутку.

Управління інноваціями на підприємстві в авторському тлумаченні розглядається як діяльність, яка передбачає планування, організацію, керівництво, мотивацію та контроль щодо об’єкту управління шляхом розробки та застосування системи стратегій (обраних залежно від наявного інноваційного потенціалу підприємства і факторів впливу зовнішнього середовища), і спрямована на досягнення поставленої мети.

Об’єктами управління інноваціями на рівні підприємств визначено економічні ресурси (грошові, майнові, трудові), що безпосередньо приймають участь у інноваційній діяльності. Щодо суб’єктів управління інноваціями, то їх виділено на галузевому рівні в особі представників законодавчої і виконавчої влади, та на рівні підприємства в особі апарату управління підприємством та його функціональних підрозділів.

Основними складовими системи управління інноваціями є такі підсистеми: управління процесом створення інновацій, управління творчим потенціалом колективу, управління освоєнням інновацій, управління соціальними та психологічними аспектами при впровадженні інновацій, управління системою задоволення потреб споживача.

Враховуючи особливості процесу управління інноваціями, виділено функціональні елементи механізму управління інноваціями на підприємстві. В основу механізму управління інноваціями на підприємстві закладено

функціонування управління на наступних етапах проведення інноваційної діяльності: розробки ідеї, адаптивності інновацій та їх випробовування, організації виробництва та маркетингу для їх успішної реалізації. Для ефективного управління інноваціями на вищезазначених складових потрібно використовувати управління інформацією, управління майновими ресурсами, управління персоналом, управління фінансовими ресурсами, управління інвестиціями, управління якістю, управління інтелектуальною власністю, управління ризиком, управління маркетингом.

Доведено, що система управління інноваціями не існує сама по собі, ізольовано від виробництва і реалізації продукції, а мета її існування полягає в підвищенні ефективності діяльності підприємства. Тому проблема ефективності управління інноваціями передбачає комплексне її вирішення при обов'язковому виділенні двох взаємообумовлених сторін:

ефективності самої системи управління, що визначається її економічністю, продуктивністю, раціональністю побудови;

ефективності системи управління, що виражається в ефективності виробництва від реалізації інноваційних проектів підприємства.

В дисертації автором запропоновано комплексну оцінку системи управління інноваціями на підприємстві, яка базується на визначенні інноваційного потенціалу підприємства, ефективності інноваційної діяльності та організаційних показників, які впливають на ефективність виробництва. Під оцінкою інноваційного потенціалу підприємства розуміємо результат якісного вимірювання наявних ресурсів, які використовуються або можуть використовуватися в процесі інноваційної діяльності. Ефективність інноваційної діяльності являє собою результат кількісного вимірювання запропонованої системи показників (рентабельність інноваційної діяльності, коефіцієнт оновлення продукції, коефіцієнт освоєння продукції, коефіцієнт оновлення технологій, частка витрат на інноваційну діяльність тощо), за допомогою яких можна здійснити ефективний моніторинг інноваційних процесів на підприємстві для надання допомоги інвесторам і керівникам підприємств у прийнятті обґрунтованих і раціональних рішень. За допомогою організаційних показників визначається ступінь ефективності системи управління інноваціями, а саме: організаційно-управлінські якості працівників апарату управління за коефіцієнтами ритмічності інновацій, економічності апарату управління інноваціями, стабільності персоналу, що приймає участь у будь-якому з етапів інноваційної діяльності.

У другому розділі „**Оцінка стану інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості**” проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України, проведено аналіз забезпечення фінансування окремих галузей харчової промисловості: виробництва напоїв, кондитерської, молочної, м'ясної, хлібопекарської, цукрової галузей, висвітлено результати оцінки ефективності організації управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості.

Аналіз інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості дає підстави стверджувати, що інноваційний розвиток згаданих підприємств ще не набув позитивної динаміки (табл. 1).

Дослідження показали, що в останні роки спостерігається тенденція зменшення кількості підприємств, які займалися інноваційною діяльністю (з 527 підприємств у 2001 р. до 267 у 2005 р.), та підприємств, які відвантажували інноваційну продукцію (з 438 у 2001 р. до 227 у 2005 р.), але при цьому витрати на інноваційну діяльність зросли вдвічі (з 489,9 млн грн у 2001 р. до 1026,5 млн грн у 2005 р.).

Таблиця 1

**Основні показники інноваційної діяльності
підприємств харчової промисловості**

№ п/п	Показник	Од. виміру	Рік				
			2001	2002	2003	2004	2005
1	Кількість обстежених підприємств харчової промисловості	од.	2939	2784	2714	2720	2705
2	Кількість підприємств, які займалися інноваційною діяльністю	од.	527	583	432	334	267
3	Частка серед обстежених підприємств	%	17,9	20,9	15,9	12,3	9,9
4	Витрати на інноваційну діяльність	тис. грн	489939	961285	564182	692332	1026456
5	Витрати на інноваційну діяльність на одне підприємство	тис. грн.	929,7	1648,8	1306	2072,9	3844,4
6	Кількість підприємств, що відвантажували інноваційну продукцію	од.	438	461	329	263	227
7	Частка до всієї промисловості	%	33,7	33,9	28,1	24,0	22,2
8	Обсяг реалізованої інноваційної продукції	тис. грн	3466651	4001988	1654416	2752316	3573978
9	Частка до загального обсягу реалізованої продукції	%	12,6	12,9	4,4	5,6	5,9
10	Продукція, що зазнала суттєвих технологічних змін	тис. грн.	2113779	1738379	728489	1853082	2358651
11	Частка до обсягу інноваційної продукції	%	61,0	43,3	44,1	67,4	66,0
12	Удосконалена продукція	тис. грн	969384	1729005	629313	375244	550648
13	Частка до обсягу інноваційної продукції	%	27,9	43,3	38,0	13,6	15,4
14	Інша інноваційна продукція	тис. грн.	383488	534604	296614	523991	664680
15	Частка до обсягу інноваційної продукції	%	11,1	13,4	17,9	19,0	18,6

Складено і розраховано за джерелами: Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Стат. зб. – К.: Держкомстат України – 2002, 2003, 2004, 2005.

Встановлено, що за 2001–2005 рр. обсяг реалізованої інноваційної продукції підприємствами харчової промисловості не мав стабільної динаміки, хоча з 2003 р. ситуація змінюється й обсяг поступово починає збільшуватися. Змінилася і структура доходу від реалізованої інноваційної продукції. У 2005 р., порівняно з 2001 р., зросли обсяги продажу продукції, що зазнала суттєвих технологічних змін або заново впровадженої на 5 % та обсяги іншої інноваційної продукції на 7,5 %, а обсяги продажу удосконаленої продукції зменшилися на 11 %. І якщо зменшення обсягів продажу інноваційної продукції є цілком негативним моментом не тільки для підприємств харчової промисловості, але й для економіки в цілому, то зміна структури продажу продукції в напрямі зростання обсягу суттєво нової продукції є цілком позитивним явищем для підприємств харчової промисловості і кінцевих споживачів цієї продукції.

Досліджено, що на 77 % підприємств харчової промисловості, які протягом останніх 2001–2005 років здійснювали інноваційну діяльність, вона позитивно вплинула на розширення асортименту продукції, на 50-60% – на збереження і розширення існуючих і створення нових ринків збуту в Україні. Половина ж з обстежених підприємств вважає, що при здійсненні інноваційної діяльності було забезпечено її відповідність сучасним правилам і стандартам. Кожне друге інноваційно-активне підприємство вказало на підвищення гнучкості виробництва, зростання виробничих потужностей, поліпшення умов праці, зниження забрудненості навколишнього середовища, створення нових ринків збуту за межами України, кожне третє – скорочення енергетичних витрат, кожне четверте – скорочення матеріальних витрат і заміну застарілої продукції.

Виявлено, що серед чинників, які гальмують інноваційну діяльність, обстежені харчові підприємства найчастіше називають відсутність власних засобів, недостатню підтримку держави і великі витрати на нововведення. Низький інноваційний рівень виробництва у харчовій промисловості, дуже мала частка підприємств, які проводять активну інноваційну діяльність, та незначні обсяги реалізації інноваційної продукції створюють непривабливий для інвесторів інвестиційний клімат в цій галузі.

Дослідження окремих галузей харчової промисловості показали, що протягом 2001–2005 рр. іноземні інвестори вклали кошти в інновації всіх галузей, крім цукрової, хоча характер їх вкладень був тимчасовий, а розміри – неспівставними. Так, за рахунок іноземних інвесторів протягом 2001–2005 рр. відбулось фінансування нововведень в м'ясопереробній галузі, а його розмір у 2004 р. зріс у 7,7 раза, порівняно з 2001 р. – з 1767 тис. грн у 2001р. до 13601 тис. грн у 2004 р., але в 2005 р. кошти іноземних інвесторів в цю галузь не вкладались. Протягом 2001–2003 рр. іноземні інвестори не дуже активно приймали участь у фінансуванні підприємств по виробництву напоїв та хлібопекарської галузі, їх частка в загальному обсязі фінансування в 2001 р. становила 6,6 % для виробників напоїв та 5,1 % для підприємств

хлібопекарської галузі. В 2002 р. частка іноземних інвестицій зросла на 4 % порівняно з 2001р., а в 2003 р. становила 20,1% від загального обсягу інвестицій у харчову промисловість для підприємств-виробників напоїв та 9 % для підприємств хлібопекарської галузі. Іноземні інвестиції в кондитерській галузі мали місце лише в 2003 році, але досить відчутними, оскільки їх частка в загальному обсязі фінансування інновацій в цій галузі становила 38,1 % (18,5 млн грн). Найбільший обсяг іноземних інвестицій у 2003 році (54,7 млн грн.) було вкладено в підприємства виробники напоїв, що пов'язано з їх стабільною діяльністю і зростаючим попитом на цю продукцію, більш-менш стабільною економікою країни в 2003 р. Слід зазначити, що в 2004 році іноземні інвестиції в підприємства по виробництву напоїв, а також вкладання коштів з державного бюджету були відсутні взагалі через нестабільну політичну ситуацію, відміну пільг і гарантій інвесторам, що пов'язано зі зміною влади в країні.

Встановлено, що вітчизняні інвестори не поспішають вкладати свої кошти в інновації. Найбільше їх, поки що, приваблює молочна галузь. Так, на підприємствах молочної галузі вітчизняні інвестиції мали місце у 2003 р, 2004 р. та у 2005 р., що становило 33,4, 11 та 14,2 % відповідно від їх загальної суми. Також у 2002 р. вітчизняні інвестори вклали кошти у фінансування інновацій в підприємства м'ясопереробної галузі – 15,1 % від їх загального обсягу в харчову промисловість та незначні суми (0,7 млн грн. або 0,23 %) у підприємства по виробництву напоїв і підприємства хлібопекарської галузі (у 2004 р.) в розмірі 0,013 млн грн або 0,001% від загального обсягу інвестицій. У інші досліджувані галузі харчової промисловості вітчизняні інвестори протягом 2001–2005 рр. не вкладали кошти в розвиток інноваційної діяльності.

Дослідження показали, що найбільш інноваційно-активними є підприємства-виробники напоїв, якікладають власні кошти, кошти іноземних інвесторів, кредитні ресурси у дослідження і розробки інноваційних продуктів, придбання нових технологій, машин, обладнання, устаткування, об'єкти інтелектуальної власності, маркетинг, рекламу, і, в результаті, отримують найбільші прибутки від реалізації інноваційних продуктів. Найменш інноваційно-активними є підприємства цукрової галузі, які перебувають у кризовому стані не лише за ступенем впровадження нових технологій і розмірами фінансування інновацій, але й за обсягами виробництва конкурентоспроможної продукції. Друге місце по активності інноваційної діяльності посідають підприємства кондитерської та молочної галузі, третє місце належить підприємствам хлібопекарської галузі, четверте місце – підприємствам м'ясної галузі.

Розроблена автором комплексна оцінка системи управління інноваціями була застосована на ЗАТ ВО “Конті”, ВАТ КЗБН “Росинка”, ДП ВАТ “Хлібокомбінат № 12”.

Для оцінки ефективності системи управління інноваціями спочатку за допомогою експертного методу було оцінено і проаналізовано інноваційний потенціал досліджуваних підприємств на основі виділених блоків

інноваційного потенціалу, а саме: управлінський, ресурсний (матеріально-технічні, трудові, фінансові, інтелектуальні та інформаційні ресурси), організаційний та функціональний блоки.

Аналіз отриманих підсумкових оцінок по кожному підприємству дає підстави стверджувати, що найбільший потенціал для здійснення інновацій має ЗАТ ВО “Конті” (4 бали). Обравши ефективну стратегію свого подальшого розвитку, воно може стати безперечним лідером на ринку кондитерських виробів. На ВАТ КЗБН “Росинка” також існує значний інноваційний потенціал (3,8 бала), але підприємству слід вирішити проблему удосконалення організаційної складової інноваційного потенціалу. На ДП ВАТ Хлібокомбінаті № 12 стан інноваційного потенціалу задовільний (3,2 бала), проте це підприємство має потужні кадрові та інтелектуальні ресурси. Хлібокомбінату № 12 потрібно розв’язувати проблеми щодо зміцнення матеріально-технічних та фінансових ресурсів, а також приділити увагу удосконаленню інформаційних ресурсів та організаційної складової інноваційного потенціалу.

Наступним кроком у визначенні ефективності системи управління інноваціями були розрахунки показників ефективності інноваційної діяльності підприємства, основні з яких представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Основні показники ефективності інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості у 2005 році

№ п/п	Показник	Підприємство		
		ЗАТ ВО “Конті”	ВАТ КЗБН “Росинка”	ДП ВАТ “Хлібокомбінат” № 12
1	Обсяг виробленої інноваційної продукції, тис. грн.	561827,6	45788,2	2601,4
2	Виручка від реалізації інноваційної продукції, тис. грн.	561700,7	45718,4	515,1
3	Витрати на інноваційну діяльність, тис. грн	208751,4	15570,2	303,0
4	Коефіцієнт персоналу зайнятого в НДДКР	0,02	0,04	0,05
5	Коефіцієнт освоєння нової техніки	0,34	0,12	0,01
6	Коефіцієнт оновлення технології	0,19	0,21	0,14
7	Коефіцієнт освоєння нової продукції	0,46	0,21	0,14
8	Коефіцієнт оновлення нової продукції	0,23	0,16	0,26
9	Кількість інноваційних проектів (нових видів продукції) за рік, од.	62	12	34
10	Прибуток від інноваційної діяльності, тис. грн	68652,3	2979,9	23,0
11	Рентабельність інноваційної діяльності, %	32,8	19,2	7,6
12	Частка прибутку від інноваційної діяльності	0,22	0,18	0,01
13	Частка витрат на інноваційну діяльність	0,23	0,14	0,005
14	Інноваційний прибуток на одного працівника, тис. грн / чол.	508,5	110,3	0,548
15	Кількість запатентованих винаходів, промислових зразків, корисних моделей, од.	16	11	18

Складено та розраховано автором на основі даних аналізованих підприємств

Аналіз системи управління інноваціями на трьох різних за розміром, масштабом, напрямом діяльності й організаційно-правовою формою підприємствах показав, що найактивніше та найефективніше здійснює інноваційну діяльність ЗАТ ВО “Конті”, на що вказує 32,8 % рентабельності інноваційної діяльності при 2% зайнятих інноваційною діяльністю працівників, 46 % виручки від освоєння нової продукції в загальному доході підприємства, коефіцієнт якості виконання управлінських функцій на рівні 0,76, що дає підстави стверджувати про високий рівень наявності і реалізації управлінського потенціалу під час здійснення інноваційної діяльності. На ВАТ КЗБН “Росинка” інноваційна діяльність ведеться не в таких масштабах, як на ЗАТ “Конті”, хоча досить рентабельно (19,2 %), що пояснюється середнім розміром підприємства, відсутністю необхідної інфраструктури та значно меншим фінансовим потенціалом, необхідним для успішної реалізації інновацій. На хлібокомбінаті № 12 інноваційна діяльність має спорадичний характер, хоча у цього підприємства значний потенціал, про що свідчить 14 % освоєння нових технологій та 7,6 % рентабельності інноваційної діяльності, але наявний потенціал потребує реалізації і розвитку, чому перешкоджають відсутність інфраструктури, капітальних вкладень та державної підтримки інновацій.

У третьому розділі **“Концепція розвитку управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості”** – розроблено модель управління інноваціями, запропоновано напрями розвитку управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості та визначено основні напрями інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості в цілому та в розрізі окремих галузей.

Для підвищення привабливості інноваційної діяльності та мінімізації її ризикованості автором запропонована модель управління інноваціями (рис. 1) як на рівні підприємств шляхом розробки інноваційної програми, організації та стимулювання персоналу до інноваційної діяльності, а також здійснення контролю на всіх етапах її реалізації, так і на рівні держави на основі державного планування, регулювання, стимулювання активності підприємств до інноваційної діяльності шляхом удосконалення податкової політики та фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Допоміжним інструментом, який пропонується використовувати підприємствам харчової промисловості для побудови ефективної моделі управління інноваціями, є галузеві та промислові об’єднання підприємств у технопарки, технополіси, інноваційні центри з метою централізованого фінансування спільної діяльності щодо створення високоякісних конкурентоспроможних інноваційних продуктів харчової промисловості.

В дисертації, враховуючи сучасний стан інноваційної діяльності та аналіз і оцінку інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості, запропоновано напрями розвитку управління інноваціями на підприємствах, а саме:

– організацію та кадрове забезпечення інноваційної діяльності (введення відділу інновацій, підбір спеціалістів, розробка посадових інструкцій і побудова моделей робочих місць);

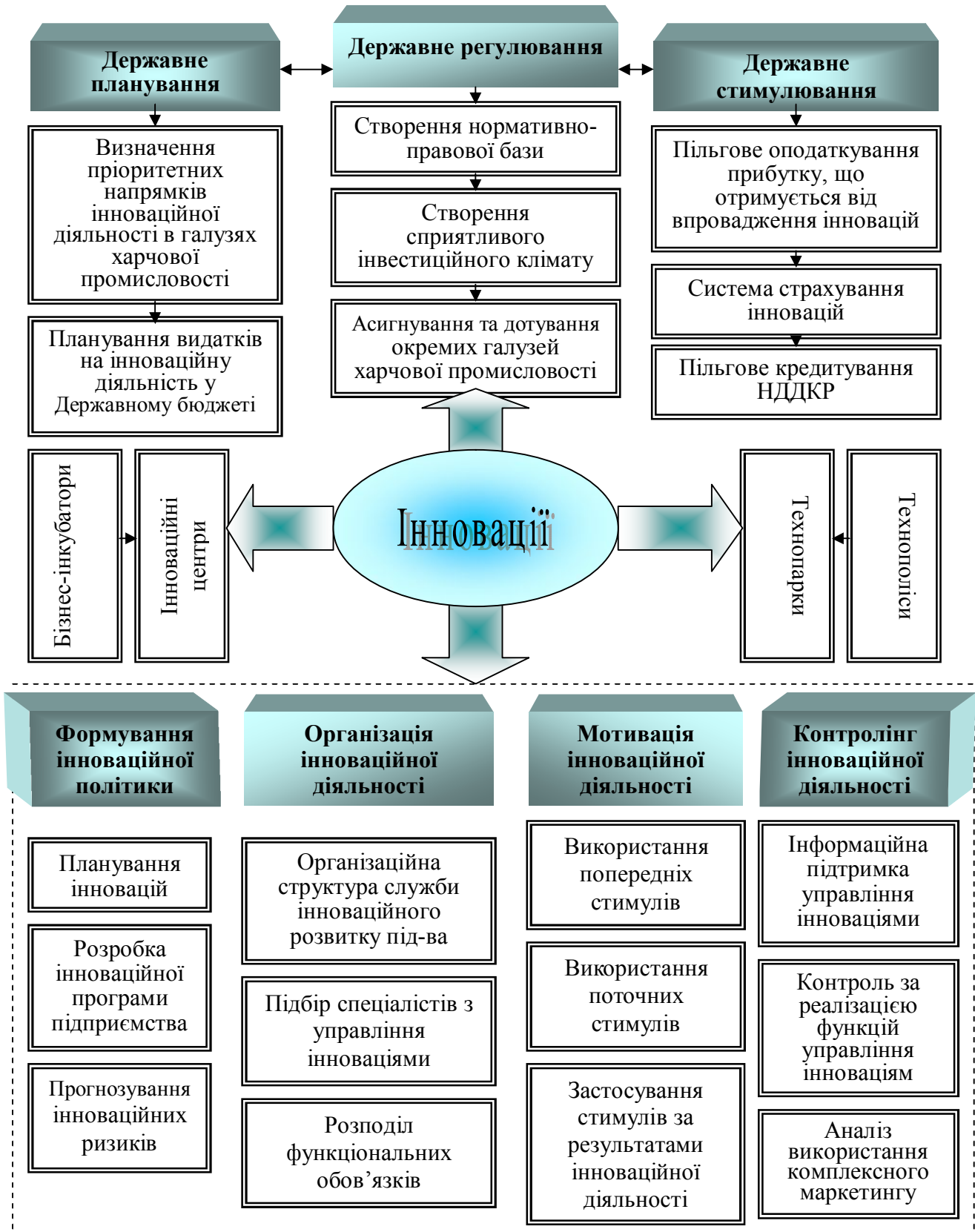

Рис. 1 Модель управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості

- формування інформаційної бази інноваційної діяльності (створення внутрішньої нормативної бази інноваційної діяльності, видання наказів та розробка положень й інструкцій з питань інноваційної діяльності, реєстрація та створення бази даних ідей підприємства);

- формування та реалізація інноваційних проектів (розробка бізнес-планів підприємства щодо інноваційних проектів, планування заходів просування на ринок інноваційної продукції).

З метою підвищення ефективності інноваційної діяльності на різних за масштабом здійснення інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості автором було запропоновано різні варіанти удосконалення системи управління інноваціями: для великомасштабних інноваційних підприємств (ЗАТ ВО „Конті”) шляхом формування спеціалізованого інноваційного відділу – Департаменту інноваційного розвитку. Для підприємств, на яких, інноваційна діяльність ведеться постійно, але не має цілеспрямованого характеру та відділу, який займається і несе відповідальність за здійснення інноваційної діяльності (ВАТ КЗБН „Росинка”) ввести відділ, який безпосередньо буде займатися інноваційною діяльністю і буде підпорядковуватися вищому керівництву підприємства. Для підприємств, що мають незначні масштаби та недостатні можливості для здійснення систематичної інноваційної діяльності (ДП ВАТ „Київхліб” Хлібокомбінат № 12) – введення штатної посади менеджера з інноваційної діяльності

В якості функціональних обов’язків суб’єктів управління інноваційною діяльністю підприємства пропонується закріпити: реєстрацію ідей і розробок в єдиній базі даних (формування інформаційної бази інноваційної діяльності), формування внутрішньої нормативної бази інноваційної діяльності, розробку бюджету і інноваційної програми розвитку підприємства, реалізацію та контроль за виконанням інноваційної програми.

Враховуючи підготовку України до вступу в СОТ та інтеграцію з ЄС з метою підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств харчової промисловості у дисертаційному дослідженні визначено основні напрями інноваційної діяльності для підприємств, функціонуючих в досліджуваних галузях харчової промисловості, а саме: в м’ясопереробній галузі – виробництво спеціалізованих м’ясних продуктів для дітей різних вікових груп в (грудних дітей, дошкільного, шкільного віку), підвищення якості та комплексне використання сировини; в цукровій галузі – впровадження прогресивних технологій і устаткування з метою зменшення матеріальних та енерговитрат в процесі зберігання, очищення і обробки цукрового буряка, підвищення їх урожайності і цукристості; в кондитерській та пивобезалкогольній галузях – оновлення асортименту продукції та розширення мережі збуту; в молочній галузі – створення єдиного відтворювального циклу за ланками виробництва, впровадження більш прогресивних технологій, які скорочують період переробки і виробництва продукції та зменшують енерго- та матеріаломісткість продукції, впровадження устаткування по переробці молочної сироватки і виробництву знежиреного молока; в хлібопекарській галузі – впровадження енергозберігаючих технологій, технологій по виробництву більш цінних за споживчими властивостями хлібобулочних виробів.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз та узагальнення практики реалізації інновацій на підприємствах харчової промисловості дали можливість виокремити положення, висунути пропозиції щодо здійснення ефективного управління інноваціями і сформувати наступні загальні висновки.

1. Враховуючи відсутність єдиного підходу до визначення змісту економічної категорії інновації як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, що встановлено на основі аналізу їх наукових праць, автором запропоновано наступне тлумачення цієї категорії: інновації – це нові та удосконалені продукти, послуги або процеси, які впроваджуються шляхом зміни об'єкта управління з метою отримання економічного, соціального, екологічного та інших видів ефекту. Під об'єктом управління автор розуміє персонал, економічні ресурси, структуру управління, споживачів, знання та інформацію, які використовуються в процесі інноваційної діяльності.

2. Зважаючи на невизначеність єдиних класифікаційних ознак для характеристики інновацій та з метою більш повного розкриття змісту досліджуваної економічної категорії, автором доповнено існуючі класифікації за наступними суттєвими ознаками: за предметом, згідно якого до інновацій відносять продукт, послугу чи процес та за ступенем ризику впровадження і реалізації інновацій, згідно з яким інновації поділяють на високоризиковані, середньоризиковані, низькоризиковані.

3. Встановивши недостатню увагу науковців до теоретико-методологічних засад управління інноваціями, запропоновано авторське визначення управління інноваціями як діяльності, яка передбачає планування, організацію, керівництво, мотивацію та контроль над об'єктом управління шляхом розробки та застосування стратегій (залежно від наявного інноваційного потенціалу підприємства і факторів впливу зовнішнього середовища), що спрямовані на досягнення поставленої мети. Під об'єктом управління інноваціями на рівні підприємства визначено економічні ресурси (грошові, майнові, трудові), що безпосередньо приймають участь в інноваційній діяльності. Щодо суб'єктів управління інноваціями, то їх виділено на галузевому рівні в особі органів законодавчої і виконавчої влади та на рівні підприємства – в особі апарату управління підприємством та його функціональних підрозділів. На основі формулювання змісту управління інноваціями запропоновано тлумачення категорії ефективності управління інноваціями як сукупності управлінських дій, що забезпечують підприємству, функціонуючому в умовах зовнішнього середовища, досягнення поставлених цілей при найменших витратах на управління інноваціями.

4. Враховуючи відсутність єдиної методології та методик оцінки системи управління інноваціями на підприємстві, за допомогою яких можна здійснити моніторинг ефективності інноваційних процесів та допомогти інвесторам і керівникам приймати обґрунтовані рішення щодо їх доцільності, запропоновано проводити комплексну оцінку системи управління інноваціями на підприємстві, в основу якої покладено оцінку інноваційного потенціалу підприємства, оцінку ефективності інноваційної діяльності та оцінку

організаційно-управлінських показників, що впливають на ефективність виробництва. Під оцінкою інноваційного потенціалу підприємства визначено результат якісного вимірювання ресурсної, управлінської, організаційної, функціональної складових потенціалу, які використовуються або можуть бути використані в процесі інноваційної діяльності. Оцінка ефективності інноваційної діяльності – це результат кількісного вимірювання таких показників, як рентабельність інноваційної діяльності, частка прибутку від інноваційної діяльності та частка витрат на її здійснення в загальній структурі прибутку та витрат відповідно, коефіцієнт оновлення продукції, коефіцієнт освоєння нової техніки тощо. Оцінка організаційних показників, які впливають на ефективність виробництва інноваційних продуктів, послуг проводиться на основі визначення коефіцієнту ритмічності інновацій, коефіцієнту економічності апарату управління інноваціями, коефіцієнту стабільності персоналу, що приймає участь у будь-якому з етапів інноваційної діяльності.

5. Підготовка України до вступу в СОТ та інтеграції з ЄС поставили перед вітчизняними підприємствами харчової промисловості низку складних завдань щодо конкурентоспроможності продукції, успішне розв'язання яких можливе лише при переведенні основної групи промислових формувань на інноваційні засади розвитку. Однак інженерно-управлінський персонал більшості підприємств повною мірою не усвідомлює значимість інноваційної діяльності для вирішення назрілих проблем, відсутність реальних кроків якого щодо формування, розвитку і реалізації інноваційного потенціалу позначається на відсутності прогресивного розвитку економіки України. Пасивною виглядає й позиція державних органів з питань технічного регулювання та споживчої політики з приводу гармонізації національних стандартів і технічних умов з вимогами міжнародних стандартів якості, систем управління якістю і навколишнім середовищем (нині гармонізовано близько 30 % стандартів).

6. Підтвердженням доцільності ведення інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості є значення показників її прибутковості, а саме: на підприємстві кондитерської галузі ЗАТ “Конті” – 32 % рентабельності інноваційної діяльності при 2 % зайнятих інноваційною діяльністю (46% доходу від освоєння нової продукції в загальній структурі доходу підприємства); на КЗБН “Росинка” – 19,2 % рентабельності інноваційної діяльності; на ДП ВАТ “Київхліб” Хлібокомбінаті № 12 – 7,6 % рентабельності інноваційної діяльності. Серед причин, які стримують розвиток інноваційної діяльності, є високий ризик ефективності реалізації інновацій при значних грошових і інтелектуальних капіталовкладеннях, відсутність зацікавленості вітчизняних і іноземних інвесторів у фінансуванні інноваційної діяльності, що пов'язано з нестабільністю законодавства, неспроможністю повноцінного захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності з боку держави тощо.

7. Для виходу з кризового стану інноваційної діяльності запропоновано модель управління інноваціями, яка на рівні держави повинна забезпечити цільове використання коштів, отриманих внаслідок інноваційних податкових

пільг, а на рівні суб'єкта господарювання – моніторинг ефективності інноваційних процесів на підприємстві, на основі якого інвестори та керівник мають змогу приймати обґрунтовані рішення щодо доцільності фінансування в інновації.

8. Для забезпечення ефективного функціонування та інноваційного розвитку підприємства харчової промисловості повинні самостійно і цілеспрямовано формувати та здійснювати інноваційну політику, що являє собою поведінку підприємства, яка включає розробку програм і планів інноваційної діяльності, реєстрацію та структурування ідей, контроль за ходом розробки нової продукції та її впровадженням, координацію діяльності у виробничих підрозділах з метою ефективного виробництва і реалізації інновацій, забезпечення фінансовими і матеріальними ресурсами програм нововведень, мотивації до інноваційної діяльності висококваліфікованого персоналу.

9. Для підвищення конкурентоспроможності продукції визначено основні напрями інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості: технологічні (розробка і впровадження технологій); асортиментні (виробництво нових продуктів харчування); маркетингові (дослідження ринків збуту, пошук нових споживачів); організаційно-управлінські (вдосконалення організаційної структури, стилю, методів прийняття рішень). В рамках цих напрямів деталізовано основні напрями інноваційного розвитку підприємств досліджуваних галузей харчової промисловості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. *Зайнчковський А.О., Левченко Ю.Г.* Науково-інноваційні пріоритети управління розвитком хлібопекарської і макаронної галузей України // Вісник Житомирського інженерно-технологічного інституту. – 2002. – № 21. – С. 294–296. – 0,3 д.а. (особистий внесок: запропоновані основні напрями інноваційного розвитку хлібопекарської галузі – 0,2 д.а.).

2. *Левченко Ю.Г.* Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств м. Києва // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2005. – № 17. – С. 101–104. – 0,45 д.а.

3. *Левченко Ю.Г.* Теоретико-методологічні аспекти інновацій та інноваційного процесу підприємств // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2006. – № 19. – Ч. 1. – С. 87–89. – 0,5 д.а.

4. *Левченко Ю.Г.* Стан і тенденції інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України // Агроінком. – 2006. – № 9–10. – С. 22–27. – 0,5 д.а.

5. *Левченко Ю.Г.* Аналіз фінансування інноваційної діяльності підприємств окремих галузей харчової промисловості // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2007. – № 21. – С. 67–70. – 0,47 д.а.

Тези доповідей на науково-практичних конференціях:

6. *Левченко Ю.Г.* Формування підприємництва в харчовій промисловості України // Програма і матеріали 67-а наукова конференція студентів, аспірантів і молодих вчених. Київ, 24–25 квітня 2001 р. – У 2 ч. – К.: УДУХТ, 2001. – Ч. 1. – С. – 47. – 0,05 д.а.

7. *Левченко Ю.Г.* Основи інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств АПК // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю. Матеріали I-ої Всеукраїнської науково-практичної конференції. Черкаси, 20–22 листопада 2002 р. – Черкаси: ЧДТУ, 2002. – С. 162–164. – 0,2 д.а.

8. *Левченко Ю.Г.* Стимулювання інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості України // Програма і матеріали 69-ої наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Розроблення, дослідження і створення продуктів функціонального харчування, обладнання та нових технологій для харчової і переробної промисловості». Київ, 22–24 квітня 2003 р. – У 2 ч. – К.: НУХТ, 2003. – Ч. 1. – С. 47. – 0,08 д.а.

9. *Левченко Ю.Г.* Інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості України // 70-та наукова конференція молодих вчених, аспірантів і студентів. Київ, 20–21 квітня 2004 р. – К.: НУХТ, 2004. – Ч. 1. – С. 47. – 0,09 д.а.

10. *Левченко Ю.Г.* Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств м. Києва // Всеукраїнська науково-практична конференція „Організаційно-правові та фінансові-економічні проблеми адаптації підприємств АПК до ринкових умов господарювання та шляхи їх вирішення”. Київ, 19–20 травня 2005 р. – К.: НУХТ, 2005. – С. 31–32. – 0,05 д.а.

11. *Левченко Ю.Г.* Роль маркетингу в управлінні інноваціями // Всеукраїнська науково-практична конференція «Управління організаційно-технічними та фінансово-економічними змінами на промислових підприємствах». Київ, 23–24 березня 2006 р. – К.: НУХТ, 2006. – С. 122. – 0,1 д.а.

12. *Левченко Ю.Г.* Управління інноваціями в системі стратегічного управління підприємством // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у XXI столітті: Програма і матеріали 73-ої наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів. Київ, 23–24 квітня 2007 р. – К.: НУХТ, 2007. – Ч. 1. – С. 49. – 0,07 д.а.

13. *Левченко Ю.Г.* Аналіз фінансування інноваційної діяльності підприємств окремих галузей харчової промисловості // III міжнародна науково-практична конференція «Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку». Київ, 15–16 березня 2007 р. – К.: НУХТ, 2007. – С. 61–62. – 0,05 д.а.

АНОТАЦІЯ

Левченко Ю.Г. Управление инновациями на предприятиях пищевой промышленности Украины. – Рукопись.

Диссертация на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами. – Національний університет харчових технологій, Київ, 2007.

Дисертацію присвячено розробці теоретичних, методичних, організаційних і практичних засад управління інноваціями на підприємствах харчової промисловості України.

Проведено аналіз економічної сутності інновацій, внаслідок чого набув подальшого розвитку понятійний апарат організації та управління інноваціями, зокрема такі його елементи як “інновація”, “інноваційна діяльність”, “управління інноваціями”. Запропоновано комплексну оцінку системи управління інноваціями.

Проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості, у тому числі фінансування інноваційної діяльності підприємств окремих галузей харчової промисловості та ефективність управління інноваціями на підприємствах. Запропоновано модель управління інноваціями, напрями розвитку управління інноваціями та пріоритетні напрями інноваційного розвитку окремих галузей харчової промисловості.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, управління, планування, маркетинг, ефективність, підприємство, харчова промисловість.

АННОТАЦИЯ

Левченко Ю.Г. Управление инновациями на предприятиях пищевой промышленности Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (пищевая промышленность). – Национальный университет пищевой промышленности, Киев, 2007.

Диссертация посвящена решению теоретических, методических, организационных и практических задач управления инновациями на предприятиях пищевой промышленности. В диссертации рассмотрены теоретические основы управления инновациями на предприятиях, доказана необходимость усовершенствования системы управления инновациями на предприятиях пищевой промышленности, предложен авторский подход к определению сущности понятия «инновация», «инновационная деятельность», «управление инновациями».

В результате обобщения существующих подходов к классификации инноваций, она дополнена следующими существенными признаками: за предметом (продукт, услуга, процесс) и за степенью риска внедрения и реализации инноваций (высокорискованная, среднерискованная, низкорискованная).

Предложена комплексная оценка эффективности управления инновациями на предприятии, в основе, которой положена оценка инновационного потенциала предприятия, оценка эффективности инновационной деятельности и оценка организационно-управленческих показателей, которые влияют на эффективность производства.

Проанализировано современное состояние и тенденции развития инновационной деятельности предприятий пищевой промышленности, в том числе обеспечение их источниками финансирования инновационной деятельности, объемы и структуру реализованной инновационной продукции, эффективность управления инновациями на предприятиях. Результаты анализа засвидетельствовали об ухудшении состояния инновационной деятельности в течение 2001-2005 гг., что подтверждается уменьшением вдвое доли предприятий, что ее осуществляли; уменьшением, почти, в десятикратном размере, масштабов освоения производства инновационных материалов, изделий, продуктов; полным отсутствием отечественных инвестиций в сахарной, кондитерской, хлебопекарной отраслях и производстве напитков.

Для выхода из кризисного состояния инновационной деятельности предложена модель управления инновациями, которая на уровне государства должна обеспечить целевое использование средств, полученных в результате инновационных налоговых льгот, а на уровне субъекта хозяйствования – мониторинг эффективности инновационных процессов на предприятии, на основе которого инвесторы и руководитель имеют возможность принимать обоснованные решения относительно целесообразности финансирования в инновации.

С целью повышения эффективности инновационной деятельности, учитывая её современное состояние, анализ и оценку инновационного потенциала предприятий пищевой промышленности, предложены направления усовершенствования управления инновациями на предприятиях.

Учитывая подготовку Украины к вступлению в СОТ и интеграцию с ЕС, с целью повышения конкурентоспособности продукции отечественных предприятий пищевой промышленности, автором определены основные направления инновационной деятельности для предприятий, функционирующих в исследуемых отраслях пищевой промышленности.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационный потенциал, управление, планирование, маркетинг, эффективность, предприятие, пищевая промышленность.

SUMMARY

Levchenko J.G. „Management by innovations on the enterprises of food retail industry of Ukraine”. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of the candidate of economic sciences for specialization 08.00.04 – economy and management by enterprises (food industry). – National university of food technologies, Kyiv, 2007.

Dissertation is devoted development of theoretical, methodical, organizational and practical principles of management innovations on the enterprises of food retail

industry of Ukraine.

The analysis of economic essence of innovations is conducted, as a result the concept vehicle of organization and management innovations purchased subsequent development, in particular such his elements as „innovation”, „innovation activity” „management by innovations”. The complex estimation of control the system by innovations is offered.

The modern state and tendencies of innovative activity of enterprises of food retail industry, including financing of innovative activity of enterprises of separate industries of food retail industry, is analysed that efficiency of management innovations on enterprises.

The scientific novelty of the got results is determined that an author is develop scientific approaches to forming of mechanism of management innovations on the enterprises of food retail industry in the conditions of the modern stage of market transformation economies, certain priority directions of innovative development of food retail industry on the whole and in the cut of separate industries; the measures of improvement of management innovations are offered on the enterprises of food retail industry. In work is offered model management innovations, priority directions of innovative development of separate industries of food retail industry and directions of improvement of management innovations.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative potential, management, planning, marketing, efficiency, enterprise, food retail industry.